

Romanikielen kielipoliittisen seurannan
vuosiraportti 2009

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
1.1.–31.12.2009

Henry Hedman

SISÄLLYS

Esipuhe

1. Kielellisten oikeuksien vahvistamis- ja toteutumistoimenpiteitä.....	3
1.1. Kotuksen romanikielen lautakunnan esitys kielipoliittisesta ohjelmasta.....	3
1.2. Valtiovallan alaiset instituutiot ja kieleen liittyvät toiminnot ja tapahtumat....	3–5
1.3. Kansainväliset raportit.....	5
2. Romanikieleen liittyvä kirjallinen sekä muu tuotanto.....	5
2.1. Kirjallinen materiaali.....	5
2.2. Muu kirjallinen tuotanto	6
2.3. Romanikieliset käännökset netissä.....	6
3. Julkinen käyttö.....	6
3.1. Romanikieliset jumalanpalvelukset/kokoukset ym. tapahtumat.....	6
3.2. Romanin käyttö mediassa.....	6
3.3. Romanijärjestöjen antama tuki kielelle.....	7
3.4. Muut lehtikirjoitukset koskien kieltä.....	7
4. Kulttuuripalvelut.....	7
4.1. Näyttelyt.....	7
4.2. Kulttuuri- ja kielitapahtumat.....	8
5. Romanikielen opetus ja koulutus.....	8
5.1. Taustaa.....	8
5.2. Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmän toiminta kielen hyväksi...9–10	
6. Romanikielen tutkimus ja sen tarpeet.....	11
6.1. Romanikielen lautakunta.....	11
6.2. Romanikielen tutkimus ja huolto.....	11–13

Esipuhe

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen romanikielen toimintojen yhtenä osa-alueena on ollut vuodesta 2004 kielipoliittinen seuranta, johon on kuulunut esimerkiksi Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston vähemmistökielisopimuksen sisällön ja Suomen uuden kielilain arviointia. Vuoden 2009 aikana uutena toimintona on romanikielessä vuosittaisen kielipoliittisen ohjelman vuosiraportin tekeminen. Raportti tarkastelee romanikielen lautakunnan 2009 laatiman romanikielen kielipoliittisen ohjelman kielellisten oikeuksien, tavoitteiden ja suositusten toteutusta kansallisella sekä kansainvälisellä tasolla. Tämä vuoden 2009 raportti on ensimmäinen, ja siinä kuvataan, mitä kuluneen vuoden aikana romanikielen tavoitteiden osalta on toteutettu ja mitä kieleen liittyviä tapahtumia on ollut. Vuosiraportin pohjana olen käyttänyt romanikielen kielipoliittista ohjelmaa. Kielipoliittisen ohjelman luovuttivat opetusministeri Henna Virkkuselle Kotuksen romanikielen kielilautakunnan romanijäsenet, puheenjohtaja Jouko Lindstedt ja varapuheenjohtaja Henry Hedman. Opetusministeri asennoitui myönteisesti kielilakiesitykseen ja lupasi selvittää kielilain vaikutuksia muuhun lainsäädäntöön nähden. Henry Hedman nosti esille Kotuksen vähemmistökielten merkityksen ja sen, miten niiden jatkuvuutta voitaisiin turvata.

1. Kielellisten oikeuksien vahvistamis- ja toteutumistoimenpiteitä

Lainsäädännön ja kielellisten oikeuksien osuutta vahvistaa uusi ehdotus romanikielen kielilain. Romanikielen asemaa turvaavat kansainväliset sekä kansalliset kieltä koskevat sitoumukset ja lait. Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston kieltä koskevia säädöksiä, mutta myös valtiohallinnossa toimivat eri instituutiot, nostavat kielen asemaa ja vahvistavat kielellisiä oikeuksia.

1.1. Kotuksen romanikielen lautakunnan esitys kielipoliittisesta ohjelmasta

Kielipoliittisessa esityksessä todettiin, että vähemmistökielten kannalta olisi tärkeää, että ne osoitettaisiin opetusministeriössä jonkun virkamiehen vastuualueeseen. Kielilaki toteutuessaan velvoittaisi kuntia mm. romanikielen opetuksen järjestämiseen sekä Yleisradiota ottamaan romanit ohjelmatarjonnassaan riittävässä määrin huomioon. Suomen tulee laajentaa ja selkeyttää alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan ratifiointia romanikielen osalta koskemaan myös osaa sen 3. luvun artikloista.

1.2. Valtiovallan alaiset instituutiot ja kieleen liittyvät toiminnot ja tapahtumat

Romaniasioiden toimijoita valtionhallinnossa ovat Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Opetushallitus, valtakunnallinen romaniasian neuvottelukunta sekä alueelliset romaniasian neuvottelukunnat, joita oli vuoden 2009 aikana neljän läänin alueella. Tämän vuoden alussa poistuivat läänijaot. Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmä ja Kotimaisten kielten

tutkimuskeskus sekä romanikielen lautakunta ovat instituutioita, joiden toimintaa vuosiraportissa myös tarkastellaan.

1.2.1. Romaniasian neuvottelukunnan toimenpiteitä romanien kielellisten oikeuksien edistämiseksi:

Kotimaisten kielten romanikielen elvytyshanke yhdessä Elämä ja Valo ry:n kanssa lanseerasi kielipesätoiminnan, josta on poikunut jatkoa. Opetushallitus jatkaa kielipesä toimintaa kuudella eri paikkakunnalla. Romaniasian neuvottelukunta on tukenut työtä.

Valtakunnallinen romaniasian neuvottelukunta on maininnut tai ottanut kantaa romanikielen asemaan erilaisissa kuulemistilaisuuksissa ja lausunnoissaan. Romanipoliittisen ohjelman valmistelussa romanikielen asema on ollut yksi kuulemisten aihe. Romanien kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia on tuettu tuottamalla romanikielistä materiaalia kuten hammashoito-opas, jossa osa tekstistä on romanikielellä. Romaniasian neuvottelukunta on myös nostanut kielen ja kulttuurin asemaa järjestämällä 8.4.2009 romanien kansainvälisen romanikulttuuripäivän, jossa osa puheista esitettiin romanikielellä. Romaniasian neuvottelukunta yhdessä Yleisradion kanssa on käyneet keskusteluja ja tehnyt aloitteen romanikielisestä ohjelmatuotannosta TV:ssä ja radiossa.

8.12.2009 peruspalveluministeri Paula Risikolle luovutetussa romanipoliittisessa ohjelmassa on käsitelty romanikielen asemaa ja esitettytoimenpide-ehdotuksia sen opetuksesta ja tutkimuksesta.

1.2.2. Alueellisten romaniasian neuvottelukuntien toimintaa kielen hyväksi:

1) Etelä-Suomen alueellinen romaniasian neuvottelukunta

Varsinainen toiminta kielen hyväksi on vähäistä ja on kohdistunut Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmän toiminnan tukemiseen. Alueellisen romaniasian neuvottelukunnan suunnittelija on Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmän ohjausryhmän jäsenenä. Suunnittelija on useissa eri koulutustilanteissa kuntien viranomaisille ja ammattiryhmille painottanut romanikielen opetuksen merkitystä etenkin lapsen identiteetille ja kielitaidon säilymiselle.

2) Itä-Suomen alueellinen romaniasian neuvottelukunta

Kielipesätoiminta alkoi pilottihankkeena vuoden 2009 syksynä. Mukana olivat Mikkeli ja Savonlinna. Kieltä opetetaan kerran viikossa parin tunnin verran puhumalla. Savonlinnassa on vanhahko romaninainen, joka puhuu romania lapsille.

Romanikielen asemaa ja tärkeyttä tuotiin esille romaneille järjestetyllä leirillä Riuttalan hovin kurssikeskuksessa 24–25.10.2009. Vierailevana luennoitsijana oli Henry Hedman.

Savonlinnan romaniyhdistys järjesti romaneille heinäkuussa kesäkoulun, jossa opiskeltiin romanikieltä. Ongelmana opetuksen järjestämisessä oli pätevien opettajien puute.

3) Länsi-Suomen alueellinen romaniasiain neuvottelukunta

Kielipesähanke alkaa Turussa vuonna 2010. Kesän alussa Turussa pidettiin romanileiri, jossa kieltä käsiteltiin. Kokkolassa ja Kurikassa evankelis-luterilainen seurakunta järjesti perusopetuksen puitteissa romanilapsille elokuussa yhden leirin, jossa romani oli esillä.

4) Pohjois-Suomen alueellinen romaniasiain neuvottelukunta

Kielipesä aloitettiin vuoden 2009 syksyllä pilottivaiheena, ja se sai jatkorahoitusta Opetushallitukselta. Kielipesä kokoontuu kerran viikossa. Kevään ajan on toiminut myös *Kurros*-kielipesä päiväkotikäisille lapsille. Oulun kaupunki on rahoittanut kielipesää päiväkotibudjetista.

1.3. Kansainväliset raportit:

Euroopan neuvostossa on käsitelty romanilasten koulukäyntiä koskevaa teemaa, johon ovat liittyneet myös romanikieli ja sen opetus. *Recommendation CM/Rec(2009)4 of the Committee of Ministers to member states on the education of Roma and Travellers in Europe*. Seuraavat kohdat asiakirjassa sisältävät kieleen liittyviä asioita:

18. In accordance with the provisions of the Framework Convention for the Protection of National Minorities (1995) (ETS No. 157) and of the European Charter for Regional or Minority Languages (1992) (ETS No. 148), curriculum and teaching materials should be made available, where appropriate, for Roma and Traveller children (and other children by choice) to learn their language, history and culture.

23. Scholarships should be provided for Roma students, as well as teachers and teacher assistants who would be able to teach the Romani language.

2. Romanikielen kirjallinen ja muu tuotanto

2.1. Kirjallinen materiaali

Tämän vuoden aikana ei ole ilmestynyt uutta kirjallista materiaalia. Tekeillä on *Tinosko hoñhos*, opettajien opas, joka on tarkoitettu varhaiskasvatukseen. Lukemistoa lapsille ja aikuisille on laatinut Armas Baltzar *Mustalais-Hermannin* -nimisen kirjaseen. Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmä on tehnyt päätöksen kirjan kääntämisestä romaniksi. Käännöstyö on aloitettu ja valmistuu vuoden 2010 aikana. Myös Viljo Koiviston laatiman *Romani–Suomi* -sanakirjan tuottaminen on aloitettu 2009 aikana.

Kirkkohallitus on tuottanut romanikielisen Katekismuksen, piispa Huovisen kommentein, joka julkaistaan vuonna 2010. Käännöksen on tehnyt Henry Hedman.

2.2. Muu kirjallinen tuotanto

Tuula Lindin elämää käsittelevä kirja ilmestyi vuoden 2009 aikana. Se ei varsinaisesti käsittele romanikieltä, mutta luo kuvaa yhden henkilön kokemuksesta romanilastenkodissa ja siitä, kuinka oman kielen ja kulttuurin puute vaikeutti myöhemmin sopeutumista romaniyhteisöön.

2.3. Romanikieliset käännökset internetissä

Viime vuoden aikana on romanikielelle käännetty mm. osia vähemmistövaltuutetun sekä lapsivaltuutetun Internet-sivuista.

3. Julkinen käyttö

Romanikielen julkista käyttöä on pyritty lisäämään 90-luvulta lähtien. Niinpä kielen käyttöalat ovat laajentuneet mm. romanikielisiä jumalanpalveluksiin ja kokouksiin sekä lisääntyvään käyttöön mediassa romaniradion välityksellä. TV:ssä ei ole vuoden aikana ollut mitään varsinaista romanikielistä ohjelmaa, kuten esim. saamelaisten uutislähetykset omalla kielellä. Romanijärjestöt pitävät yllä romanikieltä, ja lisäksi kenttätyö romanien parissa mahdollistaa kielen käytön eri romaneille suunnattujen tapahtumien, kuten leirien ja vanhusten virkistystoiminnan kautta.

3.1. Romanikieliset jumalanpalvelukset/kokoukset ym. tapahtumat

Romanikielen oikeudellisesta asemasta käytti Väinö Lindberg 14.12.2009 puheenvuoron Turun kaupungin valtuustossa. Hän painotti romanikielen merkitystä ja tärkeyttä lapsen romani-identiteetin vahvistumiselle. Lisäksi hän korosti romanikielen opetuksen merkitystä esiopetuksesta ja päivähoidosta peruskouluopetukseen.

Väinö Lindberg sekä Henry Hedman ovat vuoden 2009 aikana toimittaneet romanihautajaisissa vainajan siunauksen osittain romaniksi, esim. Isä meidän -rukouksen sekä Herran siunauksen myötä.

3.2. Romanin käyttö mediassa

TV:ssä ei ole ollut varsinaista romanikielistä ohjelmaa kuten esim. saamelaisilla, joilla on saamenkieliset uutiset. Radio Suomi lähettää nykyisin sunnuntaisin uutisohjelmaa Romanihelmet – Romano Miritz 15 minuuttia kerrallaan. U

Uutisaineistoa kerätään ja taltioidaan jatkuvasti Kotimaisten kielten tutkimuskeskukseen. Materiaalia on tarkoitus tutkia ja käyttää hyödyksi etenkin sanaston kehitystyössä. Henry Hedman on esiintynyt 8.4.2009 Ylen Vega -ohjelmassa, aiheena romanikieli ja sen käyttö, haastattelu Romano Miritz radio-ohjelmissa 24.4.2009 aiheesta ”romanikieli Suomessa”, sekä 6.9.2009 ”romanien Agricola” otsikoidussa radio-ohjelmassa ja edelleen 20.9. aiheesta ”Romano-murre ja sen puhujat”.

3.3. Romanijärjestöjen antama tuki kielelle

Romanijärjestöt ovat tukeneet kielellisiä oikeuksia mm. julkaisemalla romanikielisiä lehtikirjoituksia. Myös kesäleireillä on romanikieli ollut esillä. Romano Missio ry:n *Romano Boodos* -lehdessä on julkaistu romanikieltä käsitteleviä kirjoituksia kahdella kielellä. Tuula Åkerlund kirjoitti molemmilla kielillä vetoamuksen kielen puolesta, joka romaniksi on *Sterdiba romanitšimbako ħaalesta* 1/09. Lisäksi hän piti tervetulo puheen romanien kansainvälisenä päivänä Säätytalolla 8.4. (RB 2/09) aiheena *Romano Folkengo diives* ”Romanikansan päivä”. Henry Hedman käsittelee kieltä (RB 4/09) aiheena *Onko Suomen romanikieli vaarassa kadota?* Samassa numerossa on myös romanikielinen *Johannesko Oppenbaariba drabiba* 1-20 kirjoittajana Pentti Mäkinen. *Latšo diives*-lehdessä on käsitelty romanikieltä artikkelissa *Romanikielen kesäkoulu ensimmäistä kertaa Oulussa* (kirjoittaja Satu Blomerus, *Latšo Diives* 4/2009). Elämä ja valo ry:n julkaisemassa *Elämä ja valo* -lehdessä on romaniksi ja suomeksi julkaistu vähintään lehden pääkirjoitus. Vuoden viimeisessä numerossa on romanikielinen Isä meidän -rukous. Vuoden aikana on ollut myös romanikielisiä hengellisiä lauluja molemmilla kielillä.

Suomen Romanifoorumi ry. on romanijärjestöjen keskusliitto, jonka toiminnanjohtaja Miranda Vuolasranta on panostanut romanikielen hyväksi tehtyyn työhön monella sektorilla kansallisesti sekä kansainvälisesti. Hän on kääntänyt romanikielisiä uutisia ja osallistunut nykykielen uudissanaston kehittämiseen. Hän on myös laatinut ja lukenut Yleisradiolle uutisten lisäksi myös romanikielisiä runoja ja lyhyitä tarinoita, joita on lähetetty kesän 2009 aikana. Sofia Schwartz luki romanikielellä Yleisradiolle YK:n Lasten Oikeuksien Sopimuksen tekstin keväällä 2009. Ohjelma lähetettiin useammassa jaksossa kesän aikana. Suomen Romanifoorumi ry. on laatinut myös oman esitteen suomen, romanin ja englannin kielellä.

3.4 Muut lehtikirjoitukset koskien kieltä

Seuraavissa lehdissä on vuoden 2009 aikana ollut kirjoituksia koskien romanikielen opetusta ja asemaa:

- Helsingin Sanomissa 22.11.2009 sekä Etelä Suomen sanomissa, Savon Sanomissa 22.11.2009, Turun sanomissa on ilmestynyt sama kirjoitus kielestä otsikolla, "*Vain kolmannes Suomen romaneista osaa romanikieltä hyvin*".
- Helsingin Sanomissa ilmestyi Kristiina Markkasen lehtikirjoitus otsikolla "Suomen romanikieli vaarassa kuolla", 8.4.2009
- Opettaja lehdessä 12/2009 Katariina Lampisen kirjoitus otsikolla: "*Romanilapsi tahtoo oppia*".
- Pekka Haaviston kirjoitus HS:ssa 7.12.2009 otsikolla: "*Romanien oikeudet toteutuvat huonosti*".

4. Kulttuuripalvelut

4.1. Näyttelyt

Romaneilla ei ole omia museopalveluja, mutta aina silloin tällöin on järjestetty romaniaiheisia tilapäisnäyttelyjä. Yksi runsaasti huomiota herättävä tapahtuma oli nimeltään *Varokaa mustalaisia! Väärinymmärryksen historiaa* -näyttely, joka pidettiin Helsingin kaupunginmuseon Hakasalmen huvilassa huhtikuusta elokuun loppuun saakka. Tuula Åkerlund ja Henry Hedman puhuivat näyttelyssä romanikielen nykytilanteesta romanien kansainvälisenä päivänä 8.4.2009. Anette Åkerlund esitti perinteisiä romanilauluja suomeksi ja romaniksi.

4.2. Kulttuuri- ja kielitapahtumat

Romaniasiain neuvottelukunta järjesti 8.4.2009 romanien kansainvälisen kulttuuripäivän Säätytalolla. Esille nousivat kulttuuri ja erityisesti kielipoliittinen ohjelma. Pääministeri Matti Vanhanen oli mukana päivässä ja piti valtiovallan edustajan kannustavan puheen. Henry Hedman Kotuksesta esitteli romanikielen kielipoliittisen ohjelman Säätytalolla.

Henry Hedman ja Väinö Lindberg vierailivat Suomen romanien edustajina Ruotsissa Romskt kulturcentrumissa 24.–25.4.2009, jossa pidettiin kaalo-murteen seminaari.

Henry Hedman luennoi Opetushallituksen järjestämässä seminaarissa aiheesta: *Romanikielen kielellinen identiteetti* 5.5.2009 Ympyrätalossa.

Gypsy Lore Society, vuosikokous pidettiin Helsingissä yliopistossa 27–29.8.2009. Tasavallan präsidentti Tarja Halonen piti avauspuheenvuoron kyseisessä tapahtumassa. Kimmo Granqvist puhui Euroopan romanimurteiden demonstratiivipronominien syntaksista. Päivi Majaniemi luennoi romanikielen opetuksesta Suomessa.

5. Romanikielen opetus ja koulutus

5.1. Taustaa

Romanikielen opetukseen, romanikielisen oppimateriaalin tuottamiseen ja romanikielen opettajien koulutukseen on kohdistettu Suomen muihin kieliin verrattuna hämmästyttävän vähän voimavaroja. Romanikielen opetusjärjestelmässä on selkeitä puutteita. Syynä ovat olleet vuoden 2000 jälkeen aloitetut koulutoimeen kohdistuneet leikkaukset, jotka käytännössä näkyvät eniten juuri vähemmistölasten ja romanikielen opetuksen vähentymisenä kunnissa. Suurimmassa osassa maata romanikielen opetusta ei ole saatavilla edes perusopetustasolla, vaikka kunnassa asuisikin riittävä määrä perusopetusikäisiä romanilapsia ja vaikka laki mahdollistaakin opetuksen järjestämisen. Lisäksi romanivanhemmat ja -lapset tuntevat huonosti omat kielelliset oikeutensa, eivätkä useinkaan osaa vaatia kielenopetusta. Romanikielen opetus on vakiintunut Suomessa vain harvoissa paikoissa. Suurin osa romanikielen perusopetuksesta annetaan Etelä-Suomessa.

5.2. Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmän toiminta ja romanikieleen kohdistuneet tukitoimet vuonna 2009

Romanilapsen perusopetuksen tukeminen -valtionavustukset

Opetushallitus on myöntänyt romanikielen opetukseen valtionavustusta, jos oppilasryhmään on lukukauden alkaessa kuulunut vähintään neljä oppilasta. Valtionavustusta on myönnetty enintään 2,5 viikkotunnille. Romanikielen opetusta saa vuosittain noin 120 oppilasta.

Valtionavustuksen piirissä olevien kuntien määrää lisättiin kahden eri haun avulla, tammikuussa ja huhtikuussa. Kuntien lukumäärä lisääntyi 10:llä, joten yhteensä kuntia on valtionavustuksen piirissä 24. Kunnat ovat Alavus, Helsinki, Imatra, Jyväskylä, Karkkila, Kauhajoki, Kemijärvi, Kitee, Kokkola, Kolari, Kouvola, Kuopio, Kurikka, Oulu, Oulunsalo, Pietarsaari, Tampere, Turku, Tuusniemi, Salo, Savonlinna, Seinäjoki, Vantaa ja Äänekoski. Arviolta noin 75 % kaikista perusopetusikäisistä romanioppilaista on valtionavustuksen piirissä.

Kuntien kehittämissuunnitelmien yleisimpiä painopistealueita ovat romanioppilaan kohtaaminen, romanikodin ja koulun yhteistyön kehittäminen ja romanioppilaiden oppimisen edistäminen (esimerkiksi läksykerhot). Monilla paikkakunnilla on myös romanikielen oppimisen edistäminen noussut painopistealueeksi.

Opetushallitus on järjestänyt kuntien tueksi kolme kaksipäiväistä koulutustilaisuutta seuraavasti:

- Koulutus "vanhoille kunnille" Hotel Scandic Rosendahlissa Tampereella 2.–3.2.2009

- Yhteinen koulutus ”vanhoille ja uusille kunnille” Paasitornissa Helsingissä 7.–8.5.2009
- Yhteinen koulutus ”vanhoille ja uusille kunnille” Hotel Arthurissa Helsingissä 24.–25.9.2009

Erityisesti viimeksi mainitun koulutuksen sisältö keskittyi romanikieleen.

Romanikielen opettajien täydennyskoulutus

Opetushallituksen täydennyskoulutusrahoituksella on käynnistetty Opetusalan koulutuskeskus OPEKON koordinoima ROMANO – menetelmiä romanikielen opettajille 2009–2011. Hankkeen tavoite on lisätä romanikielen opettajien tietoutta oppimaan oppimisesta, opetusmenetelmistä sekä romanikielen erityispiirteistä. Koulutuskokonaisuuksien avulla pyritään aktivoimaan romanikielen opetusta sekä tukemaan opettajien ja ohjaajien romanikielentaitoa ja edelleen opettamista lapsille ja nuorille. Koulutuksen kokonaissuorituksesta saa 17 opintopistettä ja Romano-diplomin. Kouluttajina toimivat mm. Henry Hedman, Tuula Åkerlund, Kimmo Granqvist, Inga Angersaari ja Hellevi Hedman-Valentin sekä useat OPEKON kouluttajat.

Romanikielen kesäkoulut

Vuonna 2009 Opetushallitus järjesti kaksi romanikielen kesäkoulua, Punkaharjulla 7.–11.6. ja Oulussa 3.–6.8. Molemmat kesäkoulut suunnattiin romanikielen opettajille, romanikielen taitojaan elvyttävälle sekä 6–15 -vuotiaille lapsille ja nuorille.

Punkaharjun kesäkoulun opetuksesta vastasivat pääasiassa Henry Hedman (aikuiset) ja Hellevi Hedman-Valentin (lapset). Osanottajia oli 28 aikuista ja 16 lasta. Oulussa opetuksesta vastasivat Henry Hedman (aikuiset) ja Henna Huttu (lapset). Oulussa osanottajia oli noin 20 aikuista ja 17 lasta.

Romanikielen kielipesätoiminta

Opetushallituksen romaniväestön koulutusryhmä on toteuttanut läänien kanssa yhteistyön kolmen romanikielisen kielipesän pilottitoiminnasta. Kielipesien haku valmisteltiin alueellisten romaniasiainneuvottelukuntien kautta, ja se tuotti kolme hakemusta. Mikkelin, Oulun ja Savonlinnan kielipesien toimintaa rahoitettiin Opetushallituksesta koeluonteisesti. Yhden lukukauden rahoitus on 3 100 euroa/kielipesä. Toiminnan suojelijaksi on lupautunut Presidentti Tarja Halonen.

Kielipesätoimintaa päätettiin laajentaa ja 30.11.2009 päivään mennessä pyydettiin alueellisten romaniasiain neuvottelukuntien kautta uusia hakemuksia vuodelle 2010. Rahoituksen määrä koko vuodeksi on 6 200 euroa/kielipesä. Hakemuksia tuli yhteensä 8 kpl eri puolilta Suomea. Opetushallitus tulee tekemään parhaansa näiden kielipesien rahoittamisessa.

Lukiokoulutus / Romanikieli äidinkielenä ylioppilastutkinnossa

Ylioppilastutkinnosta puuttuu mahdollisuus suorittaa romanikieli äidinkielenä. Opetushallitus on ollut asian takia yhteydessä opetusministeriöön.

Vankilaopetus

Vankilaopetuksen tavoitteena on ollut tukea niitä vankiloita, joissa romanien on muuten vaikea osallistua koulutukseen. Rahoitusta on suunnattu pääasiassa romanikielen opetukseen. Vuonna 2009 Opetushallitus tuki vankiloita 20 000 eurolla.

6. Romanikielen tutkimus ja sen tarpeet

Kohdat 6.1–6.2 perustuvat Kotuksen vähemmistökielen osaston kertomukseen vuodelta 2009. Kertomuksen on laatinut Kimmo Granqvist.

6.1. Romanikielen lautakunta

Jäsenet: 31.5.2009 saakka: prof. Jouko Lindstedt (pj.), tutkija, teol. kand. Henry Hedman (vpj.; Kotuksen edustaja), suunnittelija Henna Huttu, oboisti Aale Lindgren, romanikielen opettaja Merts Lindgren, toiminnanjohtaja Miranda Vuolasranta, toiminnanjohtaja Tuula Åkerlund.; 1.6.2009 lukien: Jouko Lindstedt (pj.), Henry Hedman (varapj.), Henna Huttu, Merts Lindgren, Miriam Schwartz, Miranda Vuolasranta, Tuula Åkerlund, Kimmo Granqvist (asiantuntijajäsen), Anneli Hänninen (siht.).

Romanikielen lautakunta piti 8 kokousta, joista 6 oli päätösvaltaisia. Romanikielen kielipoliittinen ohjelma julkaistiin. Kielipoliittinen ohjelma luovutettiin opetusministeri Henna Virkkuselle 21.10.2009. Lautakunta käynnisti keskustelun romanikielen normitustyön suuntaviivoista. Henry Hedman esitteli toimintavuoden kielipoliittista ohjelmaa sekä pohti populaarikirjoituksessaan *Romano Boodos* -lehdessä romanikielen uhanalaisuutta.

6.2. Romanikielen tutkimus ja huolto

Kimmo Granqvistin Suomen romanin lauseoppia valmistui n. 170 sivua. Teoksen nominien syntaksia käsittelevä osuus valmistui, ja verbien syntaksia ja lauserakenteita tarkasteleva osuus saatettiin hyvälle alulle. Kimmo Granqvistin teoksen *Lyhyt johdatus romanikieleen* käsikirjoitus valmistui. *Romanikielen rakenne* -teoksen ja *Vaaguno!*-opetusmonisteen käsikirjoitusten laadinta aloitettiin.

Kimmo Granqvistilta ilmestyi vuoden 2009 aikana kuusi artikkelia romanikielen kirjallisesta

traditiosta (kaksi artikkelia osana *Omin sanoin* -julkaisua), romanikielen tutkimushistoriasta, romaneista kielyhteisönä sekä romanien diskurssista. Vuonna 2009 valmistui vuonna lisäksi toinen oppihistoriallinen artikkeli Suomen romanikielen tutkimuksesta, artikkeli Euroopan romanimurteiden demonstratiivipronominien syntaksista sekä lyhyt artikkeli itäisen Keski-Euroopan romaneista Järvisen ja Lindstedtin toimittamaan teokseen *Itämereltä Välimerelle*. Kimmo Granqvistilta ilmestyi *Romano Boodos* -lehdessä populaarikirjoitus Gypsy Lore Societyn vuosikokouksesta. Kimmo Granqvist piti vuoden 2009 aikana seitsemän esitelmää, jotka tarkastelivat romanikielen kirjallista perinnettä, demonstratiivipronominien syntaksia sekä attritiota Suomen romanikielessä.

Henry Hedmanin verkkojulkaisu *Suomen romanikieli: sen asema yhteisössään, käyttö ja romanien kieliasenteet* n. 81 sivua valmistui. Henry Hedmanin kielipoliittinen seurantaraportti romanikielen asemasta pääsi hyvälle alulle. Seurantaraportti valmistuu tammikuussa 2010. Henry Hedmanilta ilmestyi kaksi artikkelia osana *Omin sanoin* -julkaisua sekä *Romano Boodos* -lehdessä populaarikirjoitus romanikielen uhanalaisuudesta.

Henry Hedman piti vuoden 2009 aikana 4 esitelmää, joissa hän esitteli kielipoliittista ohjelmaa ja käyttöä koskevaa selvitystään sekä pohti romanikielen merkitystä.

Henry Hedman käynnisti uudissanakirjahankkeen suunnittelun.

Kansainvälisessä Western-Eastern Europe. Centre-Periphery Dynamics -projektissa Kimmo Granqvistin johtama pohjoismainen tutkimusryhmä tuotti monistemuotoisen työskentelyraportin. Kimmo Granqvist osallistui ryhmäläisten kanssa projektin Pécsissä, Unkarissa 23.–31.8.2009 järjestettyyn kesäkouluun. Tutkimusryhmän yhteisartikkeli Suomen romaneista kaksinkertaisessa periferiassa on tekeillä.

Kimmo Granqvist sopi Yaron Matrasin (Manchesterin yliopisto) kanssa Kotuksen täydentävän romanimurteiden morfosyntaktista tietokantaa (RMS) vuoden 2010 kuluessa sekä Dieter Halwachs (Grazin yliopisto) kanssa Kotuksen osallistuvan Associate Partnerina QualiROM-oppimateriaalihankkeen rahoituksen hakemiseen ja Full Partnerina ROMLEX NV -verkkosanakirjahankkeen rahoituksen hakemiseen vuonna 2010.

Helsingissä järjestettiin 27.–29.8.2009 Gypsy Lore Societyn vuosikokous. Kimmo Granqvist oli vuosikokouksen järjestelytoimikunnan jäsen ja ohjelmatoimikunnan puheenjohtaja. Syyskuussa 2010 Kotuksessa järjestettävän 9th International Conference on Romani Linguistics -konferenssin järjestelyt aloitettiin. Konferenssille perustettiin kotimainen järjestelytoimikunta, jossa ovat edustettuina myös Helsingin yliopiston maailman kulttuurien laitos (Bertil Tikkanen) sekä nykykielten laitos (Fred Karlsson, Jouko Lindstedt), sekä kansainvälinen ohjelmatoimikunta (Yaron Matras, Viktor Elšik [Kaarlen yliopisto, Praha],

Dieter Halwachs, Kimmo Granqvist).

Kimmo Granqvist ohjasi Petra Kovanen (HY) pro gradu -työtä Suomen romanien koodinvaihdosta sekä opasti Emilia Heikkilää (HY) romanikielen elvytystä koskevan pro gradu -työn aloittamisessa.

Kimmo Granqvist edisti romanikielen yliopisto-opetuksen käynnistämistä. Hän piti sl 2009 Helsingin yliopistossa luentokurssin (28 t) ”Johdatus romanikieleen”. Kimmo Granqvist ja Henry Hedman osallistuivat romanikielen opettajien täydennyskoulutukseen OPEKOn Romano-hankkeessa sekä Järvenpään seurakuntaopiston romanikulttuuriohjaajan tutkintojen hyväksymiseen. Henry Hedman toimi lisäksi kouluttajana kahdessa Opetushallituksen järjestämässä romanikielen kesäkoulussa.

Molemmat romanikielen tutkijat osallistuivat romaniasiain neuvottelukunnan työryhmään, joka laati romanipoliittisen ohjelman. Romanikielisten uutisten korpusta kartutettiin toimintavuotena yhteensä 10,833 sanaa. Osasta uutislähetystä saatiin Kotukseen myös äänitiedostot mp3-muodossa.